

AJALOO AINEKAVA

Gümnaasiumi ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- tunneb huvi mineviku vastu ja teadvustab enda võimalusi mineviku uurijana ning ajaloos osalejana, määratleb end oma rahva ja Eesti ühiskonna liikmena, eurooplasena ning maailmakodanikuna;
- tunneb ajalugu ajastule omaste sündmuste, protsesside, vaimulaadi ja isikute kaudu;
- mõistab ajaloosündmuste ning -protsesside põhjuse-tagajärje, sarnasuse-erinevuse ja järjepidevuse olemust ning erineva tõlgendamise põhjusi, arvestab oma seisukohti kujundades ajastu konteksti;
- väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning mõistab seda ühiskonna rikkuse ja arengu eeldusena, teadvustab oma võimalusi kultuuripärandi säilitajana ning edasikandjana;
- leiab ja analüüsib kriitiliselt ajalooteavet sisaldavat infot, hindab allikate usaldusväärsust ning kasutab erinevaid teabeallikaid eesmärgipäraselt;
- mõistab ning tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi, kujundab ning põhjendab oma seisukohta, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- teab ja kasutab kontekstis ajaloo põhimõisteid ning eristab ajaloofakti tõlgendusest ja arvamusest;
- tunneb ning kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike, infokanaleid ja IKT vahendeid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kaitseb argumenteeritult oma seisukohta;
- teab ainevaldkonnaga seotud erialasid, mõistab seoseid ainevaldkonnaga seotud teadmiste ja tööturu võimaluste vahel ja analüüsib enda ainealaseid teadmisi ja oskusi haridustee kavandamisel.

Gümnaasiumis läbitakse seitse ajaloo kursust.

10. klass	1. kursus „Üldajalugu“
	2. kursus „Euroopa maade ja Ameerika Ühendriikide ajalugu“
11. klass	3. kursus „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“
	4. kursus „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“
12. klass	5. kursus „Lähiajalugu I – Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel“
	6. kursus „Lähiajalugu II – Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel“
	7. kursus „Lähiajalugu III – 20. sajandi arengu põhijooned: Eesti ja maailm“

Gümnaasiumi lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- analüüsib ajalooajalooperioodide iseloomulikke tunnuseid, vaimulaadi ja erinevuste põhjusi, mõistab ja analüüsib ajaloolise arengu jätkuvust ja muutuste põhjusi, mõistab minevikus elanud inimeste elu ajaloolises kontekstis ning üksiksiku valikute ja otsuste tähtsust inimkonna ajaloo kujundamisel;
- analüüsib Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajaloo kontekstis ning mõistab vastastikuseid seoseid;
- mõistab tänapäeva Eesti ühiskonna kujunemise ajaloolist tausta, tunneb ära mineviku mõjutusi;
- mõistab, et inimeste eluviisi, väärtushinnanguid ja ühiskonnaelu mõjutavad religioon ja ideoloogiad, mõistab teaduse ning kultuuri arengu ja tehnoloogiliste muutuste mõju ühiskonnale ja nende vastastikuseid seoseid;
- mõistab suurriikide mõju maailma majandusele ning poliitikale eri ajastuil, analüüsib riikidevahelist koostööd ja konfliktide lahendamise viise;
- analüüsib demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide arengu põhijooni;
- mõistab ajaloosündmuste ja -protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ja tagajärgi, analüüsib kriitiliselt infot, eristab fakti arvamusest;
- tunneb inimkonna kultuurisaavutusi ja mõistab kultuuri järjepidevust;
- mõttestab enda rolli kultuuri kandjana ja kultuuripärandi säilitajana, teadvustab kultuurilist mitmekesisust ja kultuuri rolli enesemääratlemises;
- mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju.

AJALOO 1. KURSUS „ÜLDAJALUGU“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õppija:

- mõistab riigi, kultuuri ja ühiskonna olemuslikku seost antiikaja, keskaja ja uusaja näidete põhjal;
- selgitab antiiktsivilisatsioonide tähtsust maailma ajaloos antiikaja näidete põhjal ning mõistab antiigipärandi olulisust tänapäeval;
- tunneb ning võrdleb demokraatliku ja aristokraatliku linnriigi, Rooma vabariigi ning keisririigi toimimise põhimõtteid;
- iseloomustab religiooni ja mütoloogia osa antiikaja inimese maailmapildis ning kristluse tekkelugu ja kujunemist riigiusuks;
- kirjeldab näidete abil antiikkultuuri saavutusi, toob esile seosed antiikkultuuri ja Euroopa kultuuri kujunemise vahel,

- iseloomustab keskaja ühiskonda ja eluolu ning analüüsib kriitiliselt keskaja erinevaid teabeallikaid;
- kirjeldab kiriku osa keskaja ühiskonnas ja kultuuris ning inimeste mõttemaailma kujundajana;
- teab linnade tekkimise põhjusi ja iseloomustab, kuidas funktsioneeris linnaühiskond;
- teab ristsõdade põhjusi ja tulemusi ning mõju kultuurile ja väärtushinnangutele;
- kirjeldab uut maailmapilti ning selgitab renessansi, maadevastuste ja reformatsiooni osa selle kujunemisel; analüüsib kriitiliselt erinevaid teabeallikaid;
- teab, mis mõju avaldasid Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni reformid Euroopale;
- iseloomustab industriaalühiskonda ning analüüsib selle mõju inimeste igapäevaelule;
- tunneb teaduse ja tehnika arengu põhijooni ning tähtsamaid saavutusi uusajal.

Õppesisu

Kreeka linnriigid: valitsemine, kodanikkond, eluolu. Sparta ja Ateena. Hellenid ja barbarid: hellenite kasvatus, haridus ja igapäevaelu. Kreeka kultuur: mütoloogia ja religioon. Homerose eeposed. Ajalookirjutuse algus. Kõnekunst. Teater. Filosoofia: Sokrates, Platon, Aristoteles. Olümpiamängud. Makedoonia tõus ja hellenism: Aleksander Suur. Rooma riigi teke. Rooma vabariik ja selle korraldus. Rooma tõus suurriigiks: armee. Caesar. Keisrivõimu kehtestamine: Augustus. Lääne-Rooma ja Ida-Rooma. Rooma ühiskond ja eluolu: perekond, kasvatus ja haridus. Rooma õigus. Rooma kui antiikaja suurlinn. Ehituskunst. Religioon: ristiusu teke ja levik ning tõus riigiusuks. Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus maailma ajaloos.

Rahvasterändamine ja Lääne-Rooma riigi langus. Frangi riik: Karl Suur. Lääne-Euroopa riikide teke. Ühiskond ja eluolu: läänikord. Feodaalide ja talurahva eluolu. Rüütlikultuur. Linnaühiskond: kaubandus, käsitöö, valitsemine. Islami teke ja levik: Muhamed. Koraan. Ilmalik võim ja vaimulik autoriteet: keisrivõim ja paavstlus. Religiooni dominantsus. Vaimulikud ordud. Ketserlus. Ristsõjad. Ülikoolid ja skolastika.

Uue maailmapildi kujunemine: renessanss ja humanism, maadevastuste mõjud ning tagajärjed, reformatsioon ja vastureformatsioon. Absolutism ja parlamentarism Prantsusmaal ja Inglismaal, Ameerika Ühendriikide iseseisvumine. Valgustussajand ja Prantsuse revolutsioon, Napoleoni sõjad, Euroopa riigid 19. sajandil, Ameerika kodusõda ja Ühendriikide areng 19. sajandi teisel poolel, 19. sajandi lõpp: üleilmne maailm.

Põhimõisted: polis, aristokraatia, türannia, demokraatia, hellen, barbar, kodanik, senat, konsul, vabariik, keisririik, patriits, plebei, Piibel, Vana Testament, Uus Testament, Rooma õigus, kirik, klooster, vaimulikud ordud, ketserlus, inkvisitsioon, ristsõjad, läänikord, naturaalmajandus, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, skolastika, koraan; renessanss, humanism, reformatsioon, absolutism, parlamentarism, valgustus, revolutsioon, reform, kapitalism, kolonialism, urbaniseerumine, sotsialism; Homeros, Herodotos, Sokrates, Platon, Aristoteles, Perikles, Aleksander Suur, Romulus, Caesar, Augustus, Constantinus Suur, Jeesus, Paulus, Muhamed, Karl Suur, Innocentius III, Aquino Thomas, Leonardo da Vinci, Christoph Kolumbus, Fernão

de Magalhães, Martin Luther, Louis XIV, Voltaire, George Washington, Napoleon, Karl Marx, Otto von Bismarck.

Praktilised tööd: muuseumikülastus, referaat, arutlus

AJALOO 2. KURSUS „EUROOPA MAADE JA AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE AJALUGU“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õppija:

- teab valgustusliikumise, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähendust Euroopa ajaloo taustal;
- mõistab Prantsusmaa ajaloo seoseid Euroopa ajaloo protsessidega;
- selgitab parlamentarismi ning modernse demokraatia kujunemist;
- selgitab Suurbritannia tõusu juhtivaks koloniaalvõimuks;
- analüüsib Suurbritannia ajaloo seoseid Euroopa ajalooga;
- kirjeldab Preisimaa põhijooni, sh valgustusreformid;
- iseloomustab Saksamaa ühinemist ja Saksa keisririigi arengut enne Esimest maailmasõda;
- iseloomustab Skandinaavia ajaloolise arengu sarnasust ja eripära võrreldes muu Euroopaga;
- iseloomustab õigeusu mõju Venemaa arengule ja kultuurile ning selgitab Moskva kui nn kolmanda Rooma kontseptsiooni;
- kirjeldab Vene ekspansionismi põhisuundi ja tulemusi;
- teab ja selgitab Ameerika Ühendriikide tekkimist ning valitsemise ajaloolisi juuri, eriti iseseisvussõja ja kodusõja tähendust ühiskonna arengule;
- tunneb põhja, lõuna ja lääne eripära Ameerika ühiskonna arengus.

Õppesisu

Absolutismi kujunemine Prantsusmaal. Louis XIV. Prantsusmaa revolutsiooni eelõhtul. Revolutsiooni põhietapid ja tagajärjed. Revolutsioonisõjad. Napoleoni sõjad ja ümberkorraldused Euroopas. Bourbonide restauratsioon. Juulimonarhia. Teine keisririik. Pariisi Kommuun.

Kuninga ja parlamendi vastasseis Inglismaal Charles I ajal. Kodusõja puhkemine, selle konfessionaalsed jooned. Cromwelli diktatuur. Restauratsioon. Isikuvabaduse ja parlamentarismi kindlustumine 17. sajandi lõpul ja 18. sajandil. Inglismaa tõus juhtivaks koloniaalvõimuks. Kuninganna Victoria ajastu. Parlamendireform. Hiilgav isolatsioon välispoliitikas. Briti koloniaalimpeerium.

Kolmekümneaastane sõda. Brandenburi-Preisimaa tõus. Friedrich II valgustatud absolutism. Rahvuluse tõus Saksamaal. 1848.–1849. aasta revolutsioon. Saksamaa ühendamise. Saksa keisririik enne Esimest maailmasõda.

Skandinaavia maade arengu põhijooni pärast Põhjasõda.

Slaavlased ja Kiievi riik. Keskaegne Novgorod. Venemaa Kuldhordi ülemvõimu all. Moskva kui nn kolmas Rooma. Ivan Julm ja opritšnina. Vene ekspansionism 16.–19. sajandil ning selle tulemused. Segaduste aeg ja Romanovite dünastia võimuletulek. Õigeusu kirik vaimuelu kujundajana. Kirikulõhe. Peeter I Venemaa euroopastajana. Katariina II valgustatud absolutism. Aleksander I reformid. 1812. aasta Vene-Prantsuse sõda. Dekabristid. Läänlased ja slavofiilid. Aleksander II ja pärisorjuse kaotamine. Terrorism. Moderniseerimine, rahvuslus ja venestamine.

Inglise kolooniate lahkulöömine ning Ameerika Ühendriikide iseseisvussõda. Poliitiline süsteem. Uute territooriumide hõlvamine läänes. Orjanduse küsimus. Lõuna ja põhja eripära. Kodusõda ja selle tagajärjed. Lõuna rekonstruktsioon. Tööstuslik tõus. Reformid majandusvabaduse tagamiseks ja sotsiaalsete olude parandamiseks.

Põhimõisted: generaalstaadid, pärtliöö, žirondiinid, jakobiinid, Magna Charta, puritaanid, õiguste bill, toorid ja viigid, tööstusrevolutsioon, patriarh, metropoliit, ikoon, kirillitsa, veetše, družiina, opritšnina, vanausulised, dekabristid, slavofiilid, narodnikud, iseseisvusdeklaratsioon, farmerlus, abolitsionism; Henri IV, kardinal Richelieu, Louis XIV, Napoleon Bonaparte, Robespierre, Clodovech, Karl Suur, Napoleon III, William Vallutaja, Henry VIII, Elizabeth I, Cromwell, Victoria, Richard I Lõvisüda, Gustav II Adolf, Karl XI, Karl XII, Justinianus, Rjurik, Jaroslav Tark, Ivan III, Ivan IV Julm, Peeter I, Katariina II, Aleksander I, Aleksander II, Aleksander III, Nikolai II, George Washington, Thomas Jefferson, Abraham Lincoln.

Praktilised tööd: muuseumikülastus, referaat, arutlus.

AJALOO 3. KURSUS „EESTI AJALUGU I (KUNI 16. JA 17. SAJANDI VAHETUSENI)“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õppija:

- teab tähtsamaid Eesti esiaja perioode; mõistab muististe kui ajalooallikate eripära;
- kirjeldab inimeste eluolu ja toob näiteid inimeste tegevusaladest ja nende muutustest esiajal;
- iseloomustab esiaja eestlaste suhteid naaberrahvastega ning vastastikuseid mõjutusi;
- kirjeldab Eesti halduskorraldust ja majanduse arengut esiaja lõpul;
- analüüsib Balti ristiõja põhjusi, kulgu ja tulemusi erinevate osaliste vaatenurgast;
- tunneb muutusi Vana-Liivimaa riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil; iseloomustab suhteid naaberriikidega;
- analüüsib Jüriöö ülestõusu tähtsust ja tähendust ajaloolise narratiivina;
- iseloomustab Eesti keskaja ühiskonda: läänikord, talurahva õiguslik seisund ning majanduslik olukord, käsitöö ja kaubandus, eluolu linnades; loob seoseid Eesti ja Euroopa ajaloo vahel keskajal;

- kirjeldab Eesti keskaja kultuuri põhijooni ning mõistab ristiusu mõju Eesti kultuurile, vaimuelule ja väärtushinnangute muutumisele; saab aru kultuurilisest järjepidevusest;
- kirjeldab rahvusvahelisi suhteid Läänemere piirkonnas 16. sajandil;
- selgitab allikate alusel Liivi sõja eellugu, kulgu ja tulemusi;
- teab muutusi riiklikus korralduses ja poliitilisel kaardil sõdade ajal;
- iseloomustab reformatsiooni mõju ja tähtsust eesti kultuuriloos; analüüsib muutusi mentaliteedis ning vaimuelus.

Õppesisu

Muinasaja allikad ja nende uurimine. Kiviaja arheoloogilised kultuurid Eestis: Kunda kultuur, kammkeraamika kultuur, nöörikeramika ehk venekirveste kultuur – elanike peamised tegevusalad ning kultuuri iseloomustavad muistised. Pronksiaeg. Asva kultuur. Rauaaeg. Põlispõllundus, kalmed, linnused. Eesti esiaja lõpul. Suhted naabritega: idaslaavlased, balti hõimud, viikingid. Rahvusvaheliste kaubateede kujunemine ja Eesti. Eesti ühiskond esiaja lõpul: sotsiaalne kihistumine. Maakonnad ja kihelkonnad. Linnused. Külad ja elamud. Muinasusund ning ristiusu levik Eestis. Muinasusundi seos loodusega. Vanimad teated ristiusu levikust Eestis.

Muistne vabadusvõitlus: Balti risticsõdade põhjused. Muistse vabadusvõitluse kulg. Eestlaste lüüasaamise põhjused ja tagajärjed. Henriku Liivimaa kroonika ajalooallikana. Vana-Liivimaa riigid: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Seisused. Maapäev. Vana-Liivimaa riikide omavahelised suhted ja suhted naabritega. Jüriöö ülestõus, selle põhjused ja tagajärjed. Keskaja ühiskond Eestis: läänikorraldus. Mõisate rajamine. Sunnismaisuse ja teoorjuse kujunemine. Keskaegsed linnad Eestis: linnade valitsemine. Käsitöö, kaubandus, Hansa Liit. Gildid ja tsunftid. Eluolu linnas. Kirik ja kultuur: vaimulikud ordud ja kloostrid.

Tugeva keskvoimuga riikide kujunemine Läänemere regioonis. Reformatsioon Eestis: haridusolud. Eestikeelse trükisõna algus. Liivimaa sõda: Vana-Liivimaa asend Läänemere regioonis. Liivi sõja eellugu, kulgu ja tulemused. Eesti kolme kuningriigi valduses: riiklik korraldus ja poliitiline kaart. Vastureformatsioon. Kultuuri areng: Balthasar Russowi kroonika ajalooallikana. Reformatsiooni ja vastureformatsiooni mõju vaimuelule.

Põhimõisted: arheoloogiline kultuur, muistis, muinaslinnus, kalme, maakond, kihelkond, malev, animism, Vana-Liivimaa, Liivi Ordu, vasallkond, mõis, teoorjus, sunnismaisus, adrama; Lembitu, Kaupo, piiskop Albert, Läti Henrik, Balthasar Russow, Ivan IV, Wolter von Plettenberg.

Praktilised tööd: muuseumikülastus, referaat, arutlus.

AJALOO 4. KURSUS „EESTI AJALUGU II (KUNI 19. SAJANDI LÕPUNI)“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õppija:

- teab, kuidas toimus Rootsi võimu järkjärguline kehtestamine kogu Eesti alal;
- iseloomustab Rootsi poliitikat Eesti- ja Liivimaal;
- kirjeldab talurahva õigusliku ja majandusliku olukorra muutumist Rootsi ajal;
- mõistab luterluse mõju ning Rootsi aja tähtsust eesti kultuuri ja hariduse arengus, ajaloos ning tänapäeval;
- selgitab Põhjasõja põhjusi, tulemusi ja mõju;
- iseloomustab Balti erikorda ning selle mõju Eesti arengule;
- analüüsib Euroopa valgustusideede mõju Eesti vaimuelule;
- teab, kuidas muutus talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord, ning selgitab majandusprotsesside ja talurahvaseaduste seoseid;
- mõistab ärkamisaja tähendust ja tähtsust ning selle mõju kodanikuühiskonna kujunemisele Eesti ajaloos;
- iseloomustab rahvusliku liikumise eeldusi ja seoseid Euroopaga;
- teab, mis olid tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ning kes olid rahvusliku liikumise eestvedajad; analüüsib allikate alusel rahvusliku liikumise ettevõtmisi ja ideid;
- iseloomustab muutusi Eesti ühiskonnas ja ühiskondlik-poliitilise mõtte arengut 19. sajandi lõpul ning loob seoseid omariikluse kujunemisega.

Õppesisu

Rootsi suurriigi ajastu. Rootsi keskvoim ja baltisaksa aadel. Majanduslik areng: talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Reduktsioon ja selle tulemused. Manufaktuuride teke. Kaubandus. Vaimuelu ja kultuur: luterlus riigiusuna. Esimesed gümnaasiumid. Ülikooli asutamine Tartus. Rahvaharidus. Eestikeelse kirjasõna levik.

Põhjasõda: Põhjasõja põhjused, kulg ja tulemused. Rahvastikuprotsessid Eestis 16.–18. sajandil. Sõdade, haiguste, olmetingimuste ja näljahädade mõju rahvastikule. Balti erikord: Vene keskvoim ja baltisaksa seisuslik omavalitsus. Talurahva õiguslik seisund ja majanduslik olukord. Asehalduskord. Vaimuelu 18. sajandil: baltisaksa kultuur ja talurahvakultuur. Rahvaharidus. Pietism ja valgustus.

Talurahva vabanemine: pärisorjuse kaotamine Eestis. Talurahva omavalitsuse kujunemine. Talude pärisestostmine. Usuvahetusliikumine. Tööstuse areng. Erinevused Põhja- ja Lõuna-Eesti arengus. Ärkamisaeg: eelärkamisaeg. Estofiilid. Tartu ülikool 19. sajandil. Eesti haritlaskonna kujunemise algus. Seltsiliikumine. Tähtsamad rahvusliku liikumise ettevõtmised ja nende eestvedajad, erimeelsused eesmärkide saavutamisel. Moderniseeruv Eesti: majanduse areng. Raudteede ehitamine, selle mõju majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Suurtööstuse kujunemine. Põllumajanduse areng. Talurahva kihistumine. Ülevenemaaliste seaduste laienemine Eestile. Venestusaja mõju haridusele, kultuurile ja rahvuslikule liikumisele.

Rahvusliku professionaalse kultuuri kujunemine. Uus rahvuslik tõus. Poliitilised rühmitused Eestis. 1905. aasta sündmused ja nende mõju ühiskonnale.

Põhimõisted: rüütelkond, reduktsioon, vakuraamat, piiblikonverentsid, Academia Gustaviana, Balti erikord, restitutsioon, asehalduskord, vennastekogud, estofiil, ärkamisaeg, rahvuslik liikumine, venestamine; Gustav II Adolf, Johan Skytte, Bengt Gottfried Forselius, Karl XI, Aleksandrikool, Karl XII, Peeter I, Katarina II, Anton Thor Helle, August Wilhelm Hupel, Friedrich Reinhold Kreutzwald, Johann Voldemar Jannsen, Jakob Hurt, Carl Robert Jakobson, Lydia Koidula, Jaan Tõnisson.

Praktilised tööd: muuseumikülastus, referaat, arutlus.

AJALOO 5. KURSUS „LÄHIAJALUGU I – EESTI JA MAAILM 20. SAJANDI ESIMESEL POOLEL“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õppija:

- kirjeldab suurriikide arengujooni ja rolli muutumist rahvusvahelistes suhetes 20. sajandi algul;
- teab suurriikide sõjalis-poliitilisi blokke ning analüüsib Antanti ja Kolmikliidu taotlusi;
- tunneb maailma poliitilist kaarti enne Esimest maailmasõda;
- iseloomustab maailma majanduse arengujooni; analüüsib teaduse ja tehnika mõju; analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi;
- analüüsib Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule;
- analüüsib Eesti omariikluse saavutamise eeldusi ja protsessi;
- teab Eesti Vabadussõja tähtsamaid sündmusi ning sõja käiku;
- mõistab Vabadussõja ja Tartu rahu tähendust Eesti Vabariigi kindlustumisel;
- analüüsib ning võrdleb rahvusvahelisi suhteid 1920. ja 1930. aastail ning teab muutuste põhjusi;
- iseloomustab majanduse arengut maailmasõdadevahelisel perioodil ning selgitab majanduskriisi põhjusi ja mõju;
- analüüsib ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- analüüsib Eesti ühiskonna poliitilist arengut 1920. ning 1930. aastail, selgitab autoritarismi kujunemise põhjusi ja mõju ühiskonnale ning iseloomustab vaikivat ajastut;
- tunneb Eesti jt Balti riikide Nõukogude Liidu poolt okupeerimise asjaolusid ja sündmuste käiku, mõistab kaasaja Venemaa propaganda valelikkust sellel teemal
- iseloomustab Teise maailmasõja põhjusi ja tagajärgi; teab Hitleri-vastase koalitsiooni kujunemislugu;
- mõistab Eesti valikute piiratust Teises maailmasõjas, analüüsib Teise maailmasõja mõju Eesti ajaloole;

- selgitab, mis arengusuunad ühiskonnas tegid võimalikuks inimsusevastaste kuritegude toimepaneku; mõistab inimsusevastaste kuritegude olemust ning nende taunimise ja vältimise vajalikkust.

Õppesisu

Suurriikide arengujooned: poliitiliste süsteemide erinevused, Venemaa. Maailma majandus: teadusrevolutsioon, monopolid, kapitali eksport, vabaturumajandus ja protektsionism. Suurriikide liidud: kujunemise põhjused ja tagajärjed.

Esimese maailmasõja põhjused. Sõdivad pooled ja tähtsamad sõjatandrid. Esimese maailmasõja tagajärjed: impeeriumide lagunemine, uute rahvusriikide sünd Euroopas, uus maailmakord ja Rahvasteliit. Eesti iseseisvumine: eeldused, iseseisvumine, Vabadussõda, Tartu rahu.

Euroopa-kesksus ning rahvusvahelised suhted. Demokraatia laienemine. Demokraatia põhijooned Suurbritannia, Prantsusmaa ja USA näitel: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Majanduskriis: põhjused, levik ja mõju, Roosevelti uus kurss. Autoritarism, totalitarism: fašism, natsionaalsotsialism, kommunism. Diktatuuride iseloomulikud jooned, eripära ja levik: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Uute konfliktide kujunemine, kriisikolled. Eesti tee demokraatialt autoritarismile: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu.

Teine maailmasõda kui Esimese maailmasõja jätk. Teise maailmasõja põhjused: Saksamaa, Nõukogude Liidu ja Jaapani agressiivne välispoliitika ning demokraatlike lääneriikide lepituspoliitika nurjumine. Sõdivad pooled: Saksamaa ja tema liitlased. Hitleri-vastane koalitsioon ning selle kujunemine: Atlandi harta, Teherani, Jalta ja Potsdami konverentsi tähtsus. Tähtsamad sõjatandrid ja lahingud, Normandia dessant. Sõjakuriteod. Holokaust. Teise maailmasõja tulemuste vastuolulisus ja selle tagajärjed maailma poliitilisele, majanduslikule ning ideoloogilisele arengule. Eesti Teises maailmasõjas: iseseisvuse kaotamine, okupatsioonid, sõjakaotused ja -kahjud, sõja mõju inimeste elukäikudele.

Põhimõisted: imperialism, monopol, Antant, Kolmikliit, Veebruarirevolutsioon, autonoomia, Asutav Kogu, Landeswehr, Tartu rahu, Päästekomitee, iseseisvusmanifest, demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, kommunism, NSVL, fašism, natsionaalsotsialism, Rahvasteliit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, vabadussõjalased, Anšluss, Müncheneri konverents, MRP, baaside leping, okupatsioon, Suvesõda, Atlandi harta, ÜRO, Talvesõda; Nikolai II, Vladimir Lenin, Jaan Poska, Johan Laidoner, Jaan Tõnisson, Konstantin Päts, Jossif Stalin, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Franklin Delano Roosevelt, Winston Churchill, Charles de Gaulle, Dwight Eisenhower, Johannes Vares, Otto Tief.

Praktilised tööd: muuseumikülastus, referaat, arutlus.

AJALOO 6. KURSUS „LÄHIAJALUGU II – EESTI JA MAAILM 20. SAJANDI TEISEL POOLEL“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õppija:

- analüüsib külma sõja põhjusi ja kujunemist ning teab selle avaldumisvorme;
- analüüsib külma sõja kriiside tekkimise põhjusi ning osaliste taotlusi ja tulemusi;
- teab, kes olid Harry Truman, John Fitzgerald Kennedy, Nikita Hruštšov, Fidel Castro ja Konrad Adenauer, ning iseloomustab nende tegevust;
- analüüsib demokraatlike riikide arengu põhijooni;
- teab Euroopa integratsiooni kujunemist ja põhietappe;
- analüüsib kommunistliku süsteemi kujunemislugu ja erinevaid arenguetappe;
- iseloomustab NSVLi ühiskonnaelu arengut;
- analüüsib kommunistliku süsteemi kriiside põhjusi ja tagajärgi;
- analüüsib Eesti ühiskonna arengut Nõukogude okupatsiooni ajal;
- mõistab võõrsil asunud eesti pagulaskonna rolli Eesti Vabariigi järjepidevuse hoidmisel ja iseseisvuse taastamisel;
- tunneb kommunismi kuritegusid Nõukogude Liidu ja Eesti näitel.

Õppesisu

Külma sõja kujunemine ja selle avaldumise vormid: võidurelvastumine, liidud. Kriisid: Korea sõda, Suessi kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda, Berliini kriisid. Kahepooluseline maailm: USA ja NSVLi vastasseis. Lõhestatud Saksamaa: lõhestamine, kahe Saksa riigi vahelised suhted. Koloniaalsüsteemi lagunemine. Islami fundamentalism. Pingelõdvendus.

USA: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu. Ühise Euroopa integratsiooni otsingud. Euroopa integratsioon. India ja Jaapan.

Kommunistliku süsteemi kujunemine. Ida-blokk: poliitiline süsteem, majandus, ühiskonnaelu, Moskva poliitika ja kriisid: Ungari ülestõus, Praha kevad, Poola kriisid, solidaarsus. Kommunistlik Hiina ja Tiibet. NSVL: stalinism, sulaperiood, stagnatsioon. Eesti NSV: ühiskond, majanduse areng, rahvastik, vastupanu vormid. Pagulaskond.

Põhimõisted: külm sõda, kriisikolle, NATO, VLO, võidurelvastumine, raudne eesriie, Euroopa Liit, Euroopa Nõukogu, OSCE, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, dissidentlus, Brežnevi doktriin, plaanimajandus, sotsialismileer, liiduvabariik; Harry Truman, John Fitzgerald Kennedy, Nikita Hruštšov, Fidel Castro, Konrad Adenauer, Robert Schumann.

Praktilised tööd: muuseumikülastus, referaat, arutlus

AJALOO 7. KURSUS „LÄHIAJALUGU III – 20. SAJANDI ARENGU PÕHIJONED: EESTI JA MAAILM“

Õpitulemused

Kursuse lõpus õppija:

- analüüsib kommunistliku süsteemi lagunemise põhjusi;
- teab muutusi maailma poliitilisel kaardil pärast külma sõja lõppu;
- analüüsib jõudude vahekorra muutusi rahvusvahelistes suhetes ning uute pingekollete kujunemist 20. sajandi lõpul;
- analüüsib Eesti iseseisvuse taastamist ning teab riikluse ülesehitamise käiku;
- selgitab Eesti integreerumist Euroopasse ja maailma;
- teab, kes olid Ronald Reagan, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, laulev revolutsioon, Rahvarinne, Balti kett, interrinne, ERSP, Eesti Kongress;
- analüüsib rahvusvaheliste organisatsioonide rolli riikidevahelistes suhetes;
- analüüsib uute vastasseisude kujunemist maailmas 21. sajandil;:
- iseloomustab Venemaa agressiivsuse kasvu 21. sajandil; mõistab Venemaa kui ebademokraatliku diktatuuririigi olemust ning sellest lähtuvat ohtu Eesti, Euroopa ja kogu maailma julgeolekule;
- teab Lähis-Ida kriisikolde kujunemise põhjusi, selgitab kriisi olemust ja püüdeid seda lahendada.

Õppesisu

Kommunistliku süsteemi kriis. Muutuste algus NSV Liidus. NSV Liit kaotab külma sõja. Vabadusliikumised NSV Liidus. Laulev revolutsioon Eestis ja Eesti Vabariigi taasiseseisvumine. Kommunismi kokkuvarisemine Kesk- ja Ida-Euroopas. Kommunismi kriis maailmas. Hiina. NSV Liidu lagunemine.

Lahesõda. Demokraatia võidukäik. Turumajandusele ülemineku raskused. Uus maailmakord. Unipolaarne maailm. Keskkonnaprobleemid. Euroopa Liidu ja NATO laienemine. Jugoslaavia sõjad. Genotsiidikuriteod. Venemaa 1990. aastatel. Multipolaarse maailmakorra kujunemine. Sõda terrorismi vastu. Teine lahesõda. Euroopa areng. Kosovo iseseisvumine. Araabia kevad. Venemaa 21. sajandil. Venemaa agressiivsuse kasv. Araabia kevad. Globaalprobleemid.

Põhimõisted: perestroika, glasnost, laulev revolutsioon, Rahvarinne, Balti kett, interrinne, ERSP, Eesti Kongress, desarmeerimine, võidurelvastumine, patsifism. genotsiid, holokaust, küüditamine, GULAG; Ronald Reagan, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar, Mart Laar.

Praktilised tööd: muuseumikülastus, referaat, arutlus